

પ્રકરણ ૧૬ - ગુના અને શિક્ષા અધિનિયમ

ગુના અને શિક્ષા અધિનિયમ અથવા તે હેઠળ કરેલા નિયમો અથવા વિનિયમોની જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘન માટે શિક્ષા. ૮૯.

આ અધિનિયમ અથવા તે હેઠળ કરેલા કોઈ નિયમોની જોગવાઈઓ પૈકી કોઈનું ઉલ્લંઘન કરે તેવી કોઈપણ વ્યક્તિને, પ્રથમ ઉલ્લંઘન માટે, રૂપિયા દસ હજાર સુધીના અને ત્યારપછીના કોઈ ઉલ્લંઘન માટે ઓછામાં ઓછા પચાસ હજાર રૂપિયાના પણ પાંચ લાખથી વધુ નહિ તેટલા રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

કંપનીઓએ કરેલા ગુના. ૯૦.

(૧) આ અધિનિયમ હેઠળનો ગુનો કોઈ કંપનીએ કર્યો હોય ત્યાં રે ગુનો કરવામાં આવ્યો હોય તે વખતે કંપનીનો હવાલો સંભાળતી હોય અને તેના કાર્ય-સંચાલન માટે કંપનીને જવાબદાર હોય તેવી દરેક વ્યક્તિ, તેમજ કંપની, તે ગુના માટે દોષિત ગણાશે અને તેમની સામે કામ ચલાવી શકાશે અને તદ્દનુસાર તેમને શિક્ષા થઈ શકશે:

પરંતુ એવી કોઈ વ્યક્તિ એમ સાબિત કરે કે ગુનો તેની જાણ બહાર થયો હતો અથવા તે ગુનો થતો અટકાવવા માટે તેણે તમામ યોગ્ય કાળજી રાખી હતી તો તે વ્યક્તિ આ પેટા-કલમમાંના કોઈ મજકૂરથી આ અધિનિયમમાં જોગવાઈ કરેલી કોઈ શિક્ષાને પાત્ર થશે નહિ.

(૨) પેટા-કલમ (૧)માં ગમે તે મજકૂર હોય તે છતાં, આ અધિનિયમ હેઠળનો કોઈ ગુનો કોઈ કંપનીએ કર્યો હોય અને એમ સાબિત થાય કે તે ગુનો કંપનીના કોઈ ડિરેક્ટર, મેનેજર, સેક્રેટરી અથવા બીજા અધિકારીની સંમતિથી કે તેમની મૂક સંમતિથી કરવામાં આવ્યો છે અથવા તેમના પક્ષે થયેલી કોઈ બેદરકારીને કારણે થયો છે તો તેવા ડિરેક્ટર, મેનેજર, સેક્રેટરી અથવા બીજા અધિકારી પણ તે ગુના માટે દોષિત ગણાશે અને તેમની સામે કામ ચલાવી શકાશે અને તદ્દનુસાર તેમને શિક્ષા થઈ શકશે.

સ્પષ્ટીકરણ.- આ કલમના હેતુઓ માટે,-

(ક) “કંપની” એટલે કોઈ સંસ્થાપિત મંડળ અને તેમાં પેઢી અથવા વ્યક્તિઓના બીજા મંડળનો સમાવેશ થાય છે; અને

(ખ) પેઢીના સંબંધમાં “ડિરેક્ટર” એટલે પેઢીનો ભાગીદાર.

આધારચિહ્નવાળી અશક્ત વ્યક્તિઓને માટેનો વિશિષ્ટ મહત્વનો હોય તેવો કોઈ લાભ કપટથી ઉઠાવવા માટે શિક્ષા. ૯૧.

જે કોઈ વ્યક્તિ, આધારચિહ્નવાળી અશક્ત વ્યક્તિઓને માટેનો વિશિષ્ટ મહત્વનો હોય તેવો કોઈ લાભ કપટથી ઉઠાવે અથવા લાભ ઉઠાવવાનો પ્રયત્ન કરે તેવી વ્યક્તિ બે વર્ષની મુદત સુધીની કેદની અથવા એક લાખ રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા તે બન્નેની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

અત્યાચારોના ગુના માટે શિક્ષા. ૯૨.

જે કોઈ વ્યક્તિ,-

(ક) જાહેર લોકોની દ્રષ્ટિ મર્યાદાની અંદરના કોઈપણ સ્થળમાંની અશક્ત વ્યક્તિનું ઈરાદાપૂર્વક અપમાન કરે અથવા તેને ઊતારી પાડવાના હેતુથી ધમકાવે;

- (ખ) કોઈ અશક્ત વ્યક્તિને બદનામ કરવાના હેતુથી તેની પર શારીરિક હુમલો કરે અથવા દબાણ કરાવે અથવા અશક્ત મહિલાના શીલ (મર્યાદા)ની ભાવના પર અત્યાચાર કરે;
- (ગ) અશક્ત વ્યક્તિનો વાસ્તવિક હવાલો અથવા નિયંત્રણ ધરાવતી હોય અને તે, તેને અથવા તેણીને અન્ન અથવા પ્રવાહી પદાર્થ આપવાનો ઈન્કાર કરે;
- (ઘ) બાળક અથવા અશક્ત મહિલાની ઈચ્છા પર પ્રભુત્વ ધરાવવાની સ્થિતિમાં હોય અને તેણીનું જાતીય શોષણ કરવાની સ્થિતિનો લાભ લેતી હોય;
- (ચ) અશક્ત વ્યક્તિના કોઈ અવયવ અથવા તેની સૂઝ અથવા કોઈ સહાયક યુક્તિના ઉપયોગને સ્વેચ્છાએ હાનિ પહોંચાડે અથવા તેને નુકશાન કરે અથવા તેની સાથે હસ્તક્ષેપ કરે;
- (છ) નોંધાયેલા તબીબી વ્યવસાયીના અભિપ્રાય મુજબ અને અશક્ત મહિલાના વાલીની સંમતિથી પણ અશક્તતાના ગંભીર કિસ્સામાં સગર્ભાવસ્થાના અંત માટેની તબીબી કાર્યવાહી કરવામાં આવે તેવા કિસ્સામાં હોય તે સિવાય, તેની સ્પષ્ટ સંમતિ વગર સગર્ભાવસ્થાના અંત તરફ દોરી જાય અથવા તે તરફ દોરી જવાની શક્યતા હોય તેવી અશક્ત મહિલા પર કરવાની કોઈ તબીબી કાર્યવાહી કરવામાં આવે, તેનું સંચાલન કરે અથવા તેવું કરવાનો આદેશ કરે,

તેવી કોઈપણ વ્યક્તિ ઓછામાં ઓછી છ મહિનાની પણ પાંચ વર્ષથી વધુ નહિ તેટલી કેદની અને દંડ સાથેની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

માહિતી પૂરી પાડવાની ચૂક માટે શિક્ષા. ૯૩.

કોઈ ચોપડા, હિસાબ અથવા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરવા અથવા આ અધિનિયમ અથવા તે હેઠળ કરેલા કોઈ હુકમ અથવા આપેલા આદેશ હેઠળ કોઈ પત્રક, માહિતી અથવા વિગતો પૂરી પાડવામાં ચૂક કરે તેવી વ્યક્તિ, આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અથવા તે હેઠળ કરેલા કોઈ હુકમ અથવા આપેલા આદેશ હેઠળ રજૂ કરવા અથવા પૂરી પાડવા અથવા તે અનુસાર મૂકેલા કોઈ પ્રશ્નનો જવાબ આપવા યોગ્ય રીતે બંધાયેલી હોય તેવી કોઈપણ વ્યક્તિ, દરેક ગુનાના સંબંધમાં પચીસ હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અને સતત ચૂક કરવાના અથવા ઈન્કાર કરવાના કિસ્સામાં દંડની શિક્ષા કરતાં અસલ હુકમની તારીખ પછી સતત ચૂક કર્યાના અથવા ઈન્કાર કર્યાના દરેક દિવસ માટે એક હજાર રૂપિયા સુધીના વધારાના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

સમુચિત સરકારની પૂર્વ પરવાનગી. ૯૪.

કોઈપણ કોર્ટ, સમુચિત સરકારની પૂર્વ સંમતિથી અથવા આ અર્થે તેમણે અધિકૃત કરેલા અધિકારી દ્વારા ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવે તે સિવાય આ પ્રકરણ હેઠળ સમુચિત સરકારના કર્મચારી દ્વારા કરવામાં આવ્યા હોવાના કથિત ગુનાની ન્યાયિક નોંધ લેવી જોઈશે નહિ.

વૈકલ્પિક શિક્ષા. ૯૫.

કોઈ કૃત્ય અથવા ચૂક આ અધિનિયમ હેઠળ અને કોઈ અન્ય કેન્દ્રીય અધિનિયમ અથવા રાજ્ય અધિનિયમ હેઠળ પણ શિક્ષાપાત્ર ગુનાનું નિર્માણ કરે ત્યારબાદ, તત્સમયે અમલમાં હોય તેવા કોઈ અન્ય કાયદામાં ગમે તે મજકૂર હોય તેમ છતાં, તેવા ગુના માટે દોષિત જણાયેલો ગુનેગાર, વધુ પ્રમાણમાં હોય તેવી શિક્ષા માટે જોગવાઈ કરી હોય તે મુજબ ફક્ત તેવા જ અધિનિયમ હેઠળ શિક્ષાને પાત્ર થશે.